

HORASAN TÜRK HALK İNANÇLARI

Yaşar Kalafat

Bu yaz katılm bulundu umuz birisi Türkiye’de Di eri ran’da iki müteakip uluslar aras sempozyum münasebetiyle derledi imiz bilgilerden olu mu tur. Tespitlerimiz aras nda do al olarak halk inançlar ön plana ç km t r. Daha evvel ran’da birisi Kum merkezli ve di eri Güney Azerbaycan merkezli seyahatlerimiz olmu tu. Bu defa ran Türkmenistan’ veya Bat Türkistan’da bulunduk.

ran Türkmenleri Türkmen ansiklopedisi haz rlamaktad r. Vermi oldu umuz Malazgirt Sava (Anadurdi Kerim) Tu rul Bey ve Halifeler Kütüphanesi (Almaz Yazverdiyev) Horasan ve Esderabat’ta Türkmenler (Esatullah Mattufi) Günbet Kenti Tarihi (brahim Kettle) Yabku Tarihi (Annadurdi Ünsuri) Sivas Yöresinde Türkmen Halk airleri (Do an Kaya) Türkiye’de Türkmen Kültür Envanteri / Teorik Bibliyografya Denemesi 1995-2005 (Ya ar Kalafat) Anayurttan Anadolu’ya Türkmen Göçleri (Tufan Gündüz) Estarabat ve Türkmen Varl (Cem it Kaimi) Tu rul’un Dünya Görü ü (H. Alyar) Karakoyunlu Türkmen Devleti (Aras Polat Akayev) Anadolu’da Varsak Türkmenleri (Ahmet Gökbel) X-XI. As rlarda Orta Asya’da Do u Selçuklular (Lokman Baymatar) gibi bildiriler bu ansiklopediye girecekler.

Sempozyum program nda yer alan C. Türkel, . Ünver, A. Atar, A. Ta k n, A amil, M, Uslu, B. M. Gerey, A. B. Soyger, M. Ar kan, H. Kurbanov, M. ahin, N. ahin, U. Çayc , M.N. S nac , . Yasin, P. Dönmez, Z. Ta tan, E. Mehmetova kat lamam larken sempozyumda ayr ca ba ka tür gruplarda bildiriler vermi tir. Protokol konu malar aras nda Türkmen milletvekili Dr. ri’de bir konu ma yapm t r. Türkmen Sahra Partisi’nden ran parlamentosuna 2 Türkmen milletvekili daha girmi tir. Türkmen ansiklopedisi için biz ayr ca “Ruhmane Türkmenistan ve Türkmenba ”, Halkbilimi tibiyle Türkmen Milli Kültüründe Devaml l k” isimli evvelce Serhat Kültürü dergisinin Fahretin K rzo lu hat ra say s nda yer alan 2 yaz m z , Türk Dünyas Türkmen Halk nançlar Balkanlar’dan Ulu Türkistan’a , Türk Halk nançlar ve ran Türklü ü isimli 3 kitab m z arma an ettik. A. Gökbel’in K pçak kitab ile bizim Türkmen Halk nançlar kitab m z n Farsça’ya çevrilerek yay nlanmas üzerinde durulmaktadır.

Gülistan tv kanal birkaç arkada m zdan bu arada da bizden mülakat ald . Daha ziyade ran’a kaç nc kez geldi imiz, neden geldi imiz, sempozyumun amac gibi konular üzerinde duruldu. Ayr ca baz Türkmen yerel gazeteleri ve üniversitenin ayda bir ç kmakta olan dergisine tebli imizin özetini verdik. TRT NT’in Ka kayiler konusunda yapm oldu u kültür program burada bir hayli olumlu etki yapm Esatullah Mattufi Merdani’nin 5000’i bulan kelime derlemesi çal mas n görü tük. Burada herhangi bir resmi makamdan hiçbir bask görmedik.

Biz Gürkan sempozyumuna 1. Uluslar aras Ar Da ve Nuh’un Gemisi Sempozyumu (7-11 Eylül 2005) na kat ld ktan sonra i tirak ettik. Burada “Do u Anadolu Halk Kültürü’nde Kurt” konulu bir bildiri verdik. Kurtla ilgili tespitlerimiz bu sempozyum münasebetiyle de geli me imkan buldular. Kars yöresinde varl bilinen “Sende kurt büzüyü mü var? Her toplumda kabul görüyorsun sözün insana batm yor.” sözünün Sivas yöresinde de varl n ö rendik.

Mendani'ye göre Ka kayiler Asena taifesindendirler. Ka kayi Türkleri aras nda ismi kurt olan bir Ka kayi zümresi vard r. ran Türkmenleri'nde ve Ka kayi Türkleri'nde kurt a z ba lama inanç ve uygulamas ya amaktad r. Ka kayi Türkleri'nde ihlâs, kulabbinrasi, kulabbinfelak sureleri okunur ve her okunu ta çak b ça na üflenir. Çak n n a z ba lan r (çak b ça kapat l r.) “Bu b çak ile birlikte kurun da a z ba land .” denilir.

Kurban S. Badah an'dan al nan bilgi de ran Türkmenleri kurdun a z n ba lamak için bildi i dualar okur, b ça a üfler ve bu b ça topra a saplarlar. Böylece k rda kalm koyun,e ek ve di er evcil hayvanlar korunmu olur. Kurt onlara zarar verememi olur. Ayr ca ran Türkmenleri'nden “kurdu anarsan kurtla kar la rs n” inanc vard r.

Kurt izinin kutsall Ergenekon Destan n'daki izi takip edilerek kurtulu u sa layan bozkurtu dü ündürüyor. Kurdun mertçe sava larak alt edilemeyece i inanc da bize ilginç gelmi tir. Kurt taifesi veya boyuna biz di er Türk kesimlerinin iç yap lanmalar nda da rastlam t k. Kurt a z ba lan rken toprak kültü ile ba lant kurulmas da bizim için yeni say l r. Kurdu anarsan kurtla kar la rs n inanc n n izah bize göre, çekinilen veya yar m umulan güçlerin an lmas ile onlar n gelebilecekleri inanc yla yap labilir.”Yeti ya pir!” “ yi s hhatte olsunlar” gibi...

Do an Kaya, kurt konusu konu ulurken Köro lu'ndan baz parçalar okudu;

“Osmanl ko umu gelir kurt gibi
Kaç get Acemo lu kalma bu yolda
Ba r geder yurdun kalar pul”

X

“Olan Acemo lu kaçmaz bu yerden
Ba gider yurdu kalar kanl kurt gibi”

Bu arada edindi imiz bilgiye göre Celal Ayd nl Köro lu'nun Bekta i kolu varyant n bulmu tur. Bu konuda Eli amil temmuz ay ndaki Erzurum Sempozyumu'nda verdi i bilgide açıklama yapm t .

Bu seyahat münasebetiyle Emel Esin hocam z n “Türk Kozmolojisine Giri ” ve “Orta Asya'dan Osmanl 'ya Türk Sanat nda konografik Motifler” isimli yeni kitaplar n edindik. Bu iki eserde de kurt içerikli bilgiler vard . Temininde yard mc olan Mustafa Aksoy dostuma te ekkür ediyorum.

Di er taraftan ran' n Türkmen ehirllerinden Gummbetikavus'deki devlet müzesinde bölgede yap lm arkeoloji ara t rmlar ndan ç kar lm ma denden kurt heykelci i vard r. Ahmet Bögbel hocan n “ nanç Tarihi Aç s ndan Sivas” isimli kitab ise Anadolu inanç tarihi çal malar itibariyle nefis bir metodoloji format niteli indeydi. Bu kitap da ilgililere teslim edildi.

Sivas ve Kayseri yöresinde söylenen bir darb meseli de Do an Kaya hocam zdan ö rendik. Buna göre “Kurt, ulusundan gördü ünü i ler.” Kurt, kurtvari ya am tarz n büyüklerinden ö rendi ini yaparak meydana getirir. “ lk ile alamete kurt ile k yamete” sözü

Do u Anadolu Türk halk kültüründe de ya amaktadır. K yamet ile kurdu bir arada müteala eden bizim ba ka tespitlerimiz de olmu tur.

ran ve Türkiye’de kurtla ilgili söylenene bir söze göre “Burada öyle k olur ki kurt dünyay götürür.” Bununla ortam n amansız anlat ır. Azerbaycan’daki kurtla ilgili bir sözde de “Adam var ki diyerler kurt kimidir(gibidir) doymur.”

Bize hediye edilen kitaplar aras nda “Be ikten Mezara K rg z Türkleri’nde Gelenek ve nan lar” isimli kitap da vard . Kemal Polat bu çal mas na K rg z Türk halk inançlar n ayrıntılı olarak incelerken Türk halk inançlar çal malar na yeni katkı larda da bulunmu tur.

ran Türkmenistan ’nda; Türkmenistan Tarihi 2,3. ciltleri, Taganderdi-Tagu-Purmant’ n ordantapuldu-Go gular, Gumbetikavus 2004 isimli eseri, Atalar Sözü isimli eserler Kurban Suhhat ifai Türkmen edebiyat , Farsça-Türkmence yaz kurallar , Hadi Harmani’nin Baz Mandegan isimli eseri Ma at Gulu Guzel, Atalar Nakal isimli çal mas Gülistan-Deryekinigah isimli doküman arma an edildi. ran Türkmenistan’ nda Türkmenlerin kitap bastırma imkan var. Ayrıca A kaabat’ta eski harflerle Türkmence bas m da yapılabilmektedir.

Ba kanl n Araz Muhammen Sarl ’n n yaptı Mahdumgulu Enstitüsü’nün bugüne kadar 300 civar nda yayın olmu ve 5 y ldan beri faaliyet göstermektedir. Dini litaretür de iletme istemektedirler. Hazırlanmakta olan Türkmen ansiklopedisi tarih, dil, din, edebiyat, folklor, coğrafya bölümlerinden oluşacak veya bu konularda bilgiler içerecektir.

Araz Mehmet di er adıyla Si rus Babeya ni uurlu bir kültür milleiyetçisidir. Daimi adresi Gumbet-Gülistan fakat Gürkan’da çal maktadır. Azerbaycan Türkiye ve Türkmenistan gibi ran d Türklerle ve ran’daki yerel Türkmen uurlanmas n n d nda kalan Halaç, Ka kayı, Kaçar, Av ar gibi Türk kesimlerle milli, teknik temas kuran genç bir akademisyendir. Türkmen ansiklopedisinin faal elemanlar ndan ayrı zamanda Mahtumgulu Ara tırma ve Yay nevinin idarecilerinden Türkmenler’in ç karmakta oldukları yaprak dergisinin yöneticilerindedir. Sempozyumun düzenlenme fikri büyük ölçüde kendisine aittir. Türkiye’den beklentileri aras nda yayın gönderilmesi ran Türkmenleri’nin de Türkiye’deki sempozyum türü faaliyetlere davet edilmeleri, ran Türkmen bölgesinden gençlere de Türkiye’nin üniversite e itimi kontenjanı ndan pay ayrı lması gibi hususlar vardır.

ran Türkleri’nin üzerindeki kimli ini ya ama bask 4-5 y ld r k smen kald ır l m bir takım kültürel etkinlikler gösterebiliyorlar. Fars alfabesinin d nda yeni bir alfabe oluşturmu lar. Bu alfabe daha ziyade Türkiye ve Türkmenistan alfabeleri ile paralellik arz ediyor. Fars alfabesi do al olarak kullan ırken 34 harfli bu alfabe ile de 2 y ld r yayın yapmaya çal yorlar. Yüksek tahsil yapma imkanları var. Her türlü vatandaşlık hakları n kullanabiliyorlar. Ancak Türkmen kimli i ile de il parlamentoya girme bulunan Türkmen Sahra partisi’nden 3 Türkmen milletvekili Türkmen kimliklerini resmen kullanam yorlar. Kültürel etkinlik gösterirken prensip olarak siyaset yapmay aralarında yasaklam lar. Gülistan’ n Gürkan , Kumbetikavus bölgesinde 1 milyon ve Horasan’ n Me et bölgelerinde 1.5 milyon olmak üzere ran’da toplam 2.5 milyon Türkmen bulundu u ifade edilmektedir. Türkmenlere sa lanan bu demokratik serbestli in ran’da muhtemel bir Sünni direncini k rmayama muvaf oldu u ifade edilmektedir. ran halk n n %20sinin Sünni oldu u bu kesimi bir kısım Araplar Belüçler, büyük ço unlu u ile Kürtler ve Türkmenler oluşturmaktadır. Bir di er iddia ise Türkmenlere gösterilen bu serbestli in sebebi ran Türkçü potansiyeli Türkmen-Azeri olarak bölmektir. ran’da Sünni inançlık ortak paydasında muhalefet

olu turmak oldukça zordur. Zira Sünni kesimin etnik farklıklar, dil ayrımları ve coğrafi yerleşim bölgeleri tamamen farklıdır. Türkmenler'e sağlanan bu avantajın İran Türkmenistan dostluunun devamlı sağlanmasına muhatf oldu unu söyleyenler de bulunmaktadır. Zira Türkmenler Türkmenistan sınırından Hazar Denizi'ne kadar olan bölgede yaşamaktadırlar. Gülistan ve Horasan gibi eyaletlerin halkı tamamen Türkmen olan ehirlere de sahiptir. Türkmenler bu bölgeyi Selçuklular dönemi evveli itibarıyla yurt tutmuşlardır sonradan yerleşim yerleri de illerdir. Ekonomik durumları ise İran ekonomik hayat ortalamasının altında değildir.

Türkmenler Türkiye'den kültür alanında destek bekliyorlar."Türkiye'nin 10.000 öğrenci projesinden Türkmenlere ayrı kontenjan ayrılsın." Diyorlar. Türkiye'de yapılan sempozyum gibi faaliyetlere davet edilmek master ve doktoraların Türkiye'de yapabilmek ve her alanda özellikle Türklük bilimi içerikli yayın gönderilmesini istiyorlar.

Türkmen Ansiklopedisi araştırma merkezi ve Mahdumkulu Araştırmalar Kurumu Türkmen insanlarından da destek görmektedir. Daimi yayın organları olan Yaprak 19-20 sayı çikim olup yayın hayatına devam etmektedir. Katıldığımız sempozyuma Türkmenistan'dan da Mahdum Gulu Guzel ve kız olmak üzere iki Türkolog katılmıştır. Diğer katılımcılardan bir tarihçi vardır. Azerbaycan'dan katılmas beklenen 10 Türkologa son anda vize verilmedi için İran'a giremedikleri açıklanmıştır.

Yaprak Dergisi İran Türkmen kültürünü araştıracak kişiler için bir hazinedir. Sayılardan birisini Türkmen musikisi ve müzik insanlarına ayırmıştır. Aktüel kültürel konular, tarihi, edebi, felsefi ve sair konularda yapılacak araştırmalara yer vermektedir. Mahdum Gulu ve diğer Türkmen fikir ve sanat adamlarına dair her sayısında bilgi bulmak mümkündür. Kitaptan tamlar yapılmakta ve Türkmenistan Türkmenleri'nden hiçbir farklılık göstermeyen halk kültürü içerikli konulara da yer vermektedir. Ayrıca Puragu isimli bir yayınlarda vardır. Bunun alanı hemen hemen aynıdır. Sahibi ve müdürü Araz Muhammed Sarlıba dedektörlü ünü ise di Hammuda Niyazi yapmaktadır. A.M. Sarlıba'nın omuzlayanları arasında geliyor.

Mahdumgulu derneği her Çaramba günü toplantı yapıp meselelerini tartışmaktadır. Bir dönem yönetimden baskı gördüklerini fakat şimdi bunları atlatmışlar ifade ediyorlar. Ancak sorunlar bitmemiştir. İran Türkmenliği konusunda lisansüstü çalışmaların yapılamadığını böylece birçok gerçeğin siyasi amaçlı tutumlarla örtülmesi bittiye getirilip yok sayıldığını ifade ediyorlar. Mesela Kaşgari tarihinin Safavi döneminden önceki safhasının yok sayılması Kaşgari adının geçiminin araştırılmaması Kaşgari üzüyor. Bu tür uygulamalar Türk zümrelerin Farsla çalışmalarını kolaylaştırdığını kanaatini taşıyorlar.

Araştırmalarda ortak akademik kariyer doktora seviyesindedir. Doktoraların ya ortalaması ise 60 civarındadır. Milli kimlik konusunda adeta kendilerini yeni kefediyorlar. "Kültürümüzün öğrencisiyiz yeni yeni öğreniyoruz." Diyorlar. Kültürel kimliğin önemini savunan yeni sevdalılar yeni dava adam adayları çıkmaya başlamıştır. Bu sempozyumda Azeri-Türkmen kültürel kimlik farklılığı iddiasını giderecek gelişmeler oldu. Sempozyumun sonunda otelde yapılan yakından tanıma toplantısının Tövhit Melikzade düzenledi ve yönetti. Toplantıda katılımcılar konuşarak kendilerini tanıtırken yaptıkları çalışmalar ve ileriye yönelik tasarımlarını anlattılar.

Biz yaptığımız konu maddesi İran-Türk halk kültürü çalışmalarının İran Türklüğü'nün ortak kimliğinin belirlenip korunması açısından ne denli önemli olduğunu halk kültürü köprüsünün İran Türklüğü ile dünya Türklüğü'nün kültürel zeminde birleştirilmesini belirttik. Bat

Türklü ü içerisinde aç lm tarihi mezhep farklı gedi inin günümüzde büyük ölçüde kapat lm oldu unun gelinen bu noktana kültürel kimlik bütünlü ü itibariyle çok önemli oldu unun bu uurla Akkoyunlu, Karakoyunlu ve Safevi gibi Türk devletleri tarihlerinin yeniden yaz lmalara gerekti inin F. Sümer, O. Turan, Köymen , A. Taneri, . Kafesolu, A. Sevim benzeri Selçuklu tarihçilerinin eserlerinin Mahdumgulu Ara tırma Merkezi'ne kazandır lmas gerekti i gibi hususlar üzerinde durduk. Aynı gün oturum baş kanlı yaparken Tövfiq Melikzade'den Türkmen Türk ihtilaf konulu bir soru alm t k. Yapt m z aç klamada Türkmenliğin O uzlukla e anlamda oldu unu Bat Türklü ü'nün %80'i ile Türkmen Türklü ü'nden meydana geldi ini Türklü ün sadece Türkmenlerden ibaret olmad n Krg zlar, Kazaklar, Tatarlar' n da Türk oldukları n ve fakat Türkmen olmadıkları n Türkmenliğin zamanla Azeri Türklü ü gibi isimler de türetti ini Türkmenliğin genel anlamdaki kar l n n yan sıra özel anlamda yerel isimler de ald n Anadolu'da Tahtacı lar' n, S nacı lar' n, Manavlar' n buna misal tekil etti ini söyledik.

Tövhid Melikzade'nin Türklü ü'nün kuzeyi ve güneyinde ran yönetimince farklı stratejiler uygulayarak ran Türklü ü'ndeki bütünlü ü sarsmayı amaçlıyor. Azerbaycan Türkleri'nin Fars oldukları iddiasından yola çıkarak Azeri kimliğini Fars halkı Moğolların Türkçe'yi ö retmesi ile meydana geldi ini ileri sürdükleri, Prototürk dönemden baş lanarak ran Türklü ü'nün ortak tarihi geçmi i anlat lmal d r dedi.

Ermenistan- ran ilişkileri münasebetiyle ilgili dinledi imiz bir de erlendirmede ran' n Ermenistan ile ilgili ilişkilerine özel önem verme sebebinin, ABD-Ermenistan ilişkilerinden kaynakland n n, ABD'nin ran'a kuzeyden girme ihtimaline kar ran' n bu kapıyı Ermenistan dostlu unu güçlü tutarak kapalı tutmayı amaçlad belirtiliyordu.

Gürkan'a indi imiz 10 Eylül 2005 tarihinde gece Türkmen ansiklopedisi haz rlama merkezine gittik. Burası içerisinde kütüphanesi, matbaası ve idari bölümü olan bir bina idi. Mensuplar mütevaz imkanlar içerisinde heyecanla çalıyorlardı. Üst kattaki evde yönetim kurulu üyelerinden birisi oturuyordu. Buradaki toplantıda yönetim kurulu üyeleri ile tanış t k. İlgili metinlerimiz o gece incelendi ve böylece sempozyum programı belirlendi. Yönetim kurulu üyeleri ve yazarlar sahalarında güçlü insanlardı. İmkan sağ lan lması halinde bu kadro ran kültürüne Türkmen alanında büyük hizmetler verebilir.

Sempozyum konuları besmele ile baş lanıyordu. Ben de bu kuralları içtenlikle uydum. ran stiklal Mar 'ndan evvel kürsüden Kuran' Kerim okundu. Salonun üst orta tavanın Türkmen kilim motifli kland r lm t. Türkmence bildiriler de verilebiliyordu. Türkmenistan'dan kat lan uzmanlar konularında Türkmenbaş na övgüler ya d rd lar. Esedullah Mendani Kaşayiler konulu bildirisinde bir Türk kültür milliyetçisi kimliği sergiliyordu. Bir Türkmen halk ozanı sahnede saz çal p Türkmence bir parça okudu. Sempozyum binasının önünde Fahrettin Gurgani'nin heykeli vardı. Türkmen tarihi şahsiyetlerinin heykellerine müsaade edilmedi i söylenilmesine rağmen biz Mahdumgulu'nun ve Şehriyar' n heykellerine de rastladık.

ran'da gayrimüslimler az nlik kabul edilmiş ve bunlara inanç güvencesi verilmiştir. Hristiyanlar, Museviler ve Zerdüşterler bu kapsamdadır. ran bunların d nda az nlik kabul etmemektedir. ran'da Türk etnik kesimleri arasında Türklü e mensubiyet duygusu ve uuru itibariyle bir birlik olmad n gibi fert bazında da etnik kimliğine sahip ç kma bakımından bir bilinçlilik yeteri kadar yoktur. Aralarında tartışılırken Türkçe konuları Azeri hanlıklar toplum içerisine konularlarken veya resmi görevlilerinin bulunabilece i ortamlarda Farsça konu may ye eliyorlar. Mensubiyet uuru itibariyle ran etnisitesindeki en gelişmiş kesim

ran Kürtleridir. 15 yıl kadar evvel Irak Kürtçü hareketinin feodal yap arzeden k sm n Barzani ve ideolojik muhteval k sm n ise Talabani temsil ederken ran'daki Kürtçü hareket daha feodal karakterli ve Kas m Loo Kürtçü çizgisi teorisyensiz olarak bilinirdi. Bizim gözledi imiz ran Kürtçüleri Irak'taki Kürt yap lanmay alk layarak takip etmektedirler. Türkiye'deki PKK'n n faaliyetleri örnek hareket olarak al n yor. ran Kürtlerine göre dünya n hiçbir yerinde Kürtlere haklar verilmemi tir. Ulusal bask artmas haline ran Kürtlerinin de da a ç kma haklar vard r. Bu arada yo un dezenformasyon, beyin y kama ve tek yönlü propaganda yap lmaktadır. Türkiye'de ilk defa Turgut Özal' n Kürtlerden yana tav r koydu u ve onun da bu tutumundan sonra 3.5 ay içerisinde i inin bitirildi i propagandas hayret edilecek ekilde taraftar bulmu tur. Eylül ay n n ba nda PKK'n n ran'da partile me giri imleri ran devleti tarafından sert tepkilerle kar lanm birkaç köy birkaç gün devaml topa tutulmu tur.

ran Türk kimli inin bütünlü ünün sa lan lmas ve korunmas ad na yap lacak bir çal ma alan da musikidir. Bize yap lan aç klama da Azerbaycan halk ezgileri derlenilip bat enstürümanlar da kat larak Amerika'da Farsça pop müzi i yap l p ran müzi i ad na klipler haz rlanmaktadır. Etnomüzikologlar m za bu alanda büyük görevler dü mektedir.

ran'da çe itli çevrelerle görü tük Erdebil'de üniversite çevresindeki Türkçü birkaç teorisyenle istememize ra men tan amad k. Erdebil'e sinmi bir Safevi iesi folklorik slam 'n gözlemek mümkün. Safevi ias 'n n mamet ia's veya ran slam devrimi slam alg lay na yenik dü tü ünü bir kenara turistik bir olgu olarak itildi ini görmek zor de il. Bu geli meye Safeveli in Türklü ün bir boyutu olarak görülmesinin de etkisi var. Bütün bunlara ra men ran Türklü ünün k rsal kesiminde ciddi bir sözlü kültür, halk kültürü birikimi var. Bu birikim ran l l k çerçevesi içerisinde ran Türklü ünün Farsl a kar insiyatif sahibi olmas n sa layabilir.

Biz Erdebil'de güzel bir etnografya müzesi gezdik. Buras geçmi te tarihi bir hamamm . Fon müzi i olarak yan k bir ney çal yordu. Akustik de müsait olunca dinlenmesine doyumuyor.

ran'da ran l lktan hareketle Türklü ü ma dur eden ve Farsl k lehine geli en iç politikay , ran ve yak n çevresi halk kültüründen hareketle ters çevirmek ran l l Türklü ün lehine döndürmek mümkündür. Böylece ran'da Türk analar Farsl k için o ul do urmu olmayacaktır.

ran Türkmenistan'daki kültürel uurlanmay Türkmenlerin Sünni inançlı olu u ve yap lanman n bir sonucu olarak ii idare yap lanmas ndan ciddi bask gördü ü bask n n ise az nl k psikolojisinin bir sonucu olarak uurlu örgütlenmenin do urdu u ekinde izah eden arkadaş lar da dinledik.

ran'da görülmeye yüz tutan bu halklara demokratik davran ran yönetimin bir stratejisi olarak de erlendirenler de var. ran bu serbestli i s k s k tanmakta ancak devaml l k arzetmesine f rsat vermemekte etnisite ve az nl klardaki serbesti kriz noktas na gelince tav r koymakta tedbir almaktadır. ran Türkmen bölgesinden ve ran Azerbaycan' nda sert uygulamalar ya anm t r.

ran' n Türk veya di er etnisiteye kar ho görü gösterir gibi davranmas n n sebeplerinin birisi de dolayl ortakl k stratejisi ile izah edilmketedir. ran'da rejim muhalifi

olarak ; ah yanl ar, solcular, halk n m¼cahitleri ve benzerlerinin oldu u d¼ ün¼l¼nce Tahran' n s¼rekli olarak gayr Fars unsurlar kar s na almas beklenemezdi.

Etnisite ile olan ili kisi itibariyle ran-Fars y¼netimini irdeleyen teorisyenler K¼rt konusunda Tahran' n strateji de i tirdi ni s¼ylemektedirler. ran B¼lge ¼lkeleri ile ili kileri itibariyle K¼rt kozunun olmas n istiyor ve K¼rt ¼rg¼tlenmeye destek sa l yordu. S¼per g¼ç b¼lgeye gelince ve K¼rt konusunda insiyatifi eline ge¼irince ran ¼rg¼tleyip silahland rd PEJEK'i imha etmek zorunda kald g¼r¼ d¼ndedirler.

Biz ba ms z devletini olu turmam T¼rklerin birlikte ya ad klar halklar muber olmalar na kar y z. Bu prensibimiz T¼rklerin hakim olduklar yani devletin kurucu unsuru olduklar haller i¼in de ge¼erlidir. Bize g¼re halklar k¼lt¼rel kimliklerini ya ayabilmelidirler. i¼inde ya ad klar devletin hakim g¼çleri ile ihtilafa d¼mek istemeleri ayr bir eydir ve o husus o halk n bizzat kendisini ilgilendirir. Biz demokratik zeminde halklar n k¼lt¼rel kimliklerine kar l kl sayg dan yanay z. Bu hal onlar birlikte anti-emperyalist g¼çlerini artt racakt r.

Kumbetikavus ehri T¼rkmen k¼lt¼r¼ itibariyle daha a r l kl bir ehirdir. Burada Azadi ¼niversitesi var. UNESCO'nun koruma alt na ald K¼mbet 55 metre olup d¼nyan n en y¼ksek K¼mbetidir. Ayr ca 15 metresi de yer alt nda devam etmektedir. ¼ap i¼ten 9.60 metre d tan ise 18 metredir. 5 metre a¼ ndaki bir noktada durularak sesin yank s takip edilebiliyor. Bize yap lan izaha g¼re ¼len kimsenin ruhunun bir m¼ddet havada kalmas onun cennete gitmesini sa lar. Bu itibarla ruhun burada definden evvel bir m¼ddet havada kalmas ama¼lanmaktad r.

K¼mbetin iklimi daha mutedil buras G¼rkan'a 100 Hazar Denizi'ne 125 ve T¼rkmenistan s n r na ise 80 km mesafededir.

ran'da T¼rkler aras nda kimlik yitirimi T¼rk boylar n n ezeli topraklar ndan ayr lmalar yla ba lam . Kaçarlar ran T¼rkmenistan 'ndan Horasan-G¼listan eyaletlerinden G¼rkan-K¼mbetikavus'tan g¼ç¼nce ran geneline da lm ve Farsla m lard r. randaki T¼rk zumrelerin aras nda ya anm kavgalardan Fars asimilasyon politikas uurlu bir bi¼imde yararlanm . Milli birliklerini koruyabilmi T¼rk kesimleri k rsal kesimde olanlar olmu tur. B¼y¼k ehirlerde Farsl la man n ¼n¼ne ge¼ilememektedir. 12-13 milyonluk Tahran'da 6-7 milyon T¼rk'¼n Farsla t ifade edilmektedir. T¼rk ayd nlar Tebris'te Farsla man n ¼n¼ne ge¼ilemezken Tahran'da T¼rk k¼lt¼rel kimli inin muhafazas n ummak hayaldir demektedirler. Yak n ge¼mi te Azerbaycan eyaletine uygulanan ekonomik bask oradan halk g¼çe zorlam ve bu hal Farsl la t r larak asimile etmeyi kolayla t rm t r. Ka kayilerin asimilasyonlar ise yar g¼çebe ya amlar na son verilerek onlar n yerle ik hayata ge¼melerinin sa lanmas ile olmu tur. ran'da her 5-10 y lda bir T¼rk kesimi Farsl l k i¼erisinde eriyip gitmektedir. 10 y la kalmaz Hala¼lar da tarihe kar rlar. ran'da Fars y¼netimi derin devletin felsefesini ¼ok sa lam olu tururken ii Caferi slam alg lay ndan ciddi g¼ç alm buna ran slam devletinin in as anlay da katk da bulunmu tur. En ¼nemlisi bu devlet felsefesinin olu mas na ran T¼rkl¼ ü do al olarak destek sa lam ancak uygulamada Fars kesim pramitin tepesinde insiyatif sahibi olmu tur.

G¼rkan'dan Tebris'e gelirken Erdebil'e ge¼tik. Buraya yol Bostana bat'tan ayr l yordu. Yakla k 600 km yol katederek gidip geldik. Sorap ehrende g¼vercinlerin iki ayr parkta heykellerini g¼rd¼k. Bu havalinin insan dokusu tamamen T¼rk-T¼rkmandir. G¼vercin ehitli in ak-pak ruhlar n temsilcisi olarak kabul ediliyor. Yolda ah Abbas' n yapt rm

oldu u bir kervensaray gezdik. fadeye göre 999 kervansaray yapt ran ah Abbas'a "Neden 1000 de il?" diye sormu lar. O da "1000 basit bir ifade olur. 999 hürmetli." demi .

Türkmen halk k yafetleri bilhassa bayanlarda Farslar' nkinden çok farkl . Türkmenler'in bayan giysileri al a rkl Farslar ad r(ar af)  rt n yorlar. Bu durum Kemalkasin'de daha bariz. Okullarda ve resmi mahalli giysiye kar bir bask var. Biz camiye kad nlar n al ile de il de ar afla girmelerini    tleyen afi ler resimledik.

Erdebil'de eyh Safuuddin Türbesi ve müzesini gezdik. Restore ediliyordu. ran'da ii-Caferi uur ah smail- eyh Safuuddin'e mensubiyet uurundan 10 kat daha g cl . Burada ah smail'in ve babas eyh Safuuddin'in türbesi de var. ki rekat namaz k lmak istedik. Mescit k sm restore edilen k s mda olmad . Camiini bulamad k. Adeta ah smail'in itibari Azerbaycan'da daha fazla. Türbede Hz. Ali'nin aile halk n temsil eden aç k elin ta a yans mas n resimledik.

Seyahatimizde Halaç Türkleri müzesinde de durmaya al t k. XVI. Türk Tarih Kurumu'na g t rece imiz bildirimde Halaç halk kültürünün tarihi seyrini ele alaca m zdan baz tespitler yapmaya al t k. Gürbulak'a girdikten sonra 70-80 kilometre sonra Halaç bölgesinden geçiliyor. Buradaki iki Halaç köyünden içerisinden yol geçen köyün halk Azeri T rk  ve 70-80 hanelik bir köyü. Bu köyün halk ii-Caferi inanl Müslümanlardan olu yur. Hemen biti i inde yolun i taraf ndaki Halaç köyünde halk Kürtçe konu yur ve bunlar Sünni Hanefi slam mezheplerine mensuplar. Aralar nda k z al p verme türünden ili kiler vard r. ran' n sair yerlerinde Türk Halalardan bir hayli varken Kürtçe konu an ve Sünni-Hanefi inanl yegane Halaç köyü bu köydür. Biz ran Türklü   Jeokültürel Boyut isimli kitab m zda Halaç köylerinin halk inançlar n literatürden takip ederek aktarm t k. Bu defa inceleme imkan bulamam olsak da görme imkan bulduk. Düz arazide hayvanc l k ve ziraat yap lan k ylerdi bunlar.

Save Türkleri Tahran' n bat s nda ve kuzey bat bölümünden miktarlar 500 bin civar nda. Bu bölgedeki Save ve kimi Türkler ii inanl Müslüman Türklerdir. Hemen hemen %100 Farsla m lard r. Hamedan Türkleri 1.5 milyon kadarken ehir merkezinde ya ayanlar tamamen Farsla m t r. K rsal kesimlerde halk anadili Türkçe'yi kullan r. ii slam'a mensupturlar. ran' n Sünni inanl Türkleri sadece Türkmenlerdir. Hazer Türkleri köylerde ii inanl Müslümanlardan olu mu tur. Kimlik uuru olmayan ran Türk kesimleri aras nda Halaç Türkleri de önemli yer tutmaktad r. Halaç Türklerinin de di er Türk kesimlerle mensubiyet dayan mas yok. Daha ziyade Kum ve SAve bölgesinde ya amaktad rlar. Save bölgesinde Farsla an 50 bin türk nokta hedef olara tespit edilebiliyor. En  nemlisi Farsla maya kar etno-sosyal yap dan fikir üretecek ideolog, teknisyen ve stratejik yok.

ran'da ii inanl Müslüman Kürtler devletle beraber hareket etmektedirler. stanbul'dan sonra d nyan n en büyük Türk ehri olan 12-13 milyonluk ehirde 7 milyon Türk kültürel hayat itibariyle soluk alamamakta erimektedir. Gürkan'da yap lan kurultay n isminde Türkmen de il de Türk olsa idi faaliyet izni alamazd . Resmi ideolojiyi Türklere Türkçe'yi sonradan   renmi Farslar veya Mo ollar gözü ile bakmaktad rlar. Okullarda Türkçe e itim yok. Kürtler de Farsla ma kar s nda kimliklerinde direnme uuru daha fazlad r.

Türkmenlerin Horasan bölgesindekiler ii inanl olduklar için resmi ideolojiyi ile ihtilaflar bu noktada yok. Gülistan bölgesindeki Türkmenler Sünni inanl olduklar ndan Tahran yönetimi ile ili kilerde limonilik ya ayabiliyor.

Türkmenlerin kesimde uurluluk daha ziyade üniversite gençli inde Tebris'te, Urmiye'de, Zencan'da, Erdebil'de gözlenebiliyor.

Haydarbaba'dan yak ndan tan d m z Karaçimen caddesi gibi birçok yerin içinden veya yak n ndan geçtik. Bu bölgede de Halaçlar ya yor ve yöre El Halaç olarak biliniyor. Burada 10.000 kadar Halaç Türkü köylerde 2.000 kadar da ehir merkezinde ya amaktad r. Halaçlar konusunda Ali Kevreli'nin “ ran Türkleri Mecmuas ”nda Dr. R za Heyet'in ran Türkleri kitab nda, Dr. Zöhrabi'nin air Selimhanl /TEbris 2003) eserinde bilgi oldu u ifade edildi.

Gürkan kuzey bat s nda Gürkan'a yak n bir Kay köyü var. 100 haneli bu köyün halk kendisini Kay Türkü olarak biliyor. Yekekaz isimli bu köye 1 saatte gidilebiliyor. Yak n olsa idi biz gitmeyi dü ünümü tük.

Gürkan pazar yerinde dola rken kutsal kabul edilen bir mekana rastlad k. Burada ii-Caferi inanç içerikli slamî posterler sat l yordu. Musluklar n bir k sm ndan erkekler bir k sm ndan da kad nlar su içiyordu. Musluklara zincirle ba lanm toplu halde kilitler vard . Buras Hz. Ebulbez'in makam idi. Çok güzel biri suyu vard . Biz de su içip fatiha okuduk ve bu mekan resimledik. Buray görünce Makedonya'daki türbeye kilitleri, Mezar- erif'teki türbeye aç lan kilitleri Türkiye'deki akarsuya at lan kilitleri hat rlad m. Hepsi ba lanm bahtlar n k smetlerin aç lmas inanc ile yap l yordu.

ran'da ii-Caferi bölgede bu inanç do al olarak folklorik slam'a da yans m t r. Biz bu gerçe i “Vatam ran Turan ve Caferi nançlar” isimli çal mam zda da belirtmi tik. Bostanhama'da seyir halindeki bir oför kaza yapm bir meslekta n görünce biraz a rlar. Sadaka niyetine cebinden birkaç kuru ç kar r ba n n etraf nda 3 defa doland r ve ilk f rsatta bir fakire verilecektir. Ba na doland r rken “Ba ma dolan m ya mam R za'y Garip“ der. Neden mam R za ve neden garip diye sorulunca verilen cevap da;

“Seher seher at oynatan meydand
Muhammed ehrinde dökülen kand
Evvel ki imam n ehidi Merdan elidir.”

denilir.

Azeri Türk halk inançlar nda “godi-godi” uygulamas ise “çömçe gelin” uygulamas aras nda farklı mesajlar oldu una dair tespitlerimiz oldu. Adeta “çömçe gelin” ya murun ya mas ve “gobi-gobi” çok ya an ya murun durmas anlam nda uygulan yor. Gobi Gobi'de;

Gobi Gobi
Gün buralara
Gölge da lara
Günüm gelip su içmeye
Mavi donun de i meye
Judi geler ha
Judi geler ha

Godu-Godu Gök Tanr 'n n yeryüzünde görevlendirdi i kimse, ruh, gücü iyedir. Sümerler yer Tanr sal gücüne veya Tanr s nca Goda derlerdi. Çeçenistan'da “Gud ermez.” Diye bilinen da lar vard r. Bunlar Tanr da lar olarak da geçer. Bölgenin eski inanç

sisteminde en(=gök, gö ün ruhu), ki(=yer, yerin ruhu) en-ki=yerin ve gö ün ruhu olarak bilinir. amanizm’de ak am karanl n n bastırma saatinde aman da korku ya ar bu saatten çekinir, ürperir.(Kaynak ki i Cemal Ayrımı)

Anadolu’da ak am azen n n okunma saatinde anneler d ar da oynamakta olan çocuklar na “girin içeri yer-gök mühürlendi” derler. Bu saatten sonra defin yap lmaz, d ar ya s cak su dökülmez. K rk ç kmam çocu un çama r as lmaz. Kars yöresinde bu saate “gö ün e ine kavu ma saati” denir.

Makü’den ba lay p Tebris, Tahran, Gürkan, Kümbetikavus, Bostanabat, Erdebil, Tahran, Tebris ve Makü güzergah ile tamamlanan 6-7 günlük karayolculu u yapt m z seyahatte halk inançlar da derledik. Bu derlemede Azerbaycan Türkleri’ne ait bilgileri Cemal Ayrımı Ka kayı Türklerine ait bilgileri Esatullah Matufi, ran Türkmenistan’ Türkmenleri’ne ait bilgileri Gurban Sehhet Bedah ani’den ald k.

Ka kayı ve Azeri Türkleri’nde bir çocuk dünyaya gelince yeni bir gelin getirilince “kademi mübarekli=aya u urlu olsun” veya “d rma berk olsun” denir. Çocuklar için “anal babal büyüsn” denilir. Taziyyeye gidilmi ise Ka kayilerde “in allah bu ayak ile gelmeyek” denir. Anadolu’da “daha mutlu günlerde görü mek üzere” veya “bizi ac lar bir araya getirmesin” gibi e anlamlı sözler söylenir.

Biçim üzerine gelen bir kimse biçenlere “Allah bereket versin” veya “bereketli olsun” der. Böyle hallerde “enam” al n r. Tarla sahibi bir ba ekin al r eline ora veya t rpan havaya kald r r ve “biçim mi kesim mi?” der bir miktar para al r ve biçer. Buna enam denir.

Nikah vakti gelinin ba na bir bez gerilir. Bu bezin üzerine kelle eker k r l r. K r lan ekerin büyük parças n bekar gençlerden biri kaç r r. K z n anas para ödeyerek bu ekeri geri al r. Azeri Türklerinde gelinin sand na ayna konulur. Damat için “damat hamam ” yap l r. Gerde e girmeden evvel yap lan bu hamama damatla birlikte sa d ç ve sold ç da götürülür. Hamam n paras n bizzat küregen damat der. Hamama gelenlerin kam (tümü) küregenin konu udur. Eskiden bu hamamlarda müzik de olurdu. O günün ak am gelin küregenin evine götürülür.

Ka kayı Türklerinde de “ba na dönmek” inanç ve uygulaması vard r. Kurban olmak anlam ndad r. Nezir olarak da ba na dönme nezir edilir. İfa bulmak amaçlı d r. “kuban n olan” sözü il kötü bela bana gelsin anlam ndad r.

“Dar s ba na” sözü Ka kayı Türklerinde de vard r. zah yap l rken saç daki dar sana da nasip olsun demektir. Sen de gelin veya damat ol, senin de gelinin veya damad n olsun, gelinin ba na saç lan dar sana da k smet olsun, sen de o mutlulu u ya a olarak yap lmaktad r.

Alevi kesimde dede köye gelince onun önüne getirilecek elma s radan elma olmamal “k z l elma” olmal inancı vard r. Dede k z l elma ba lantı inançlar Anadolu Alevi-Bekta i inanç kesimlerinde de vard r.

Ka kayilerde hamile gelinin bebe inin cinsiyetini tayin için 13-14 ya lar nda bir k z çocu una ölü bir y lan verilir. Çocuk y lan gelinin ba ndan s rt istikametinde geriye do ru atar. Y lan s rt üstüne dü erse o lunun karn n n üzerine dü er ise k z n n olaca na inan l r.

Ka kayi Türklerinde “av aç lmak” inanç ve uygulaması vardır. Bu tatbikat bir türlü avlanamayan avdan eli boş dönen avcılar için yapılır. Bu tür avcılara “tüfeği balı” denir. Bu durumda olan avcının tüfeği 13-14 yaşlarındaki bir genç kızın giysisinin üstünden ayağına do ru sarkıtılarak iki memesinin arasından geçirilir ve bacaklarının arasından çıkarılır. Böylece tutuk, kapalı veya balı kabul edilen tüfek açılır, balı çözülür olur. Böylece avcı da avlanabilecektir.

Esatullah Matufi Merdani Ka kayileri anlatırken Ka kayilerin bir eli yoktur. Ka kayi Türkleri 5 vilayette yaşarlar demektedir. Ka kayilerin arasında Halaçlar da vardır. Onlar da İnançlılardır. Uzun Hasan’ın torunu han olduğu dönemde bu bölgenin Türkleri İnançlı oldular demektedir.

Karapapak Türklerinde 40. günde gelinin ve damadın kerki dökülür. Bu gün hamama gidilir. Ayrıca boy abdesti de alınır olur. Dede Korkut’ta kızın okunun düdüğü yerde “gerdek ota” kuruldu u geçer. Kerk dökülünce evde yemek içmek olur. İnançlı yapılır. Hediyeler mek olur. E dost davet edilir. Nir, Şahseven bölgesidir. Burası iki çay arasındadır. Aşlayan ve Bereklili çaylar .

Kınalı gelin kızları, oğlanlar(damat adayları) ve arkadaşlarıyla yakılır. Bu bölgede a (ak) güvercin ekileri ruhu temsil eder. Anadolu’da Şah Smail taraftarları Kızılbaşı olarak bilinir. İran Türklerinde Şah Smail taraftarları Şahseven onlara karşı olanlar ise Kızılbaşı olarak biliniyorlar.

Azeri Türklerinde hayırla balı yapılıp hayırla bitmesi istenilen her işte besmele ile birlikte ehliyetin de ismi zikredilir. Arabasın çalıtırmadan evvel bir sefer “bismillahirrahmanirrahim Allah, Muhammed, ali, Fatma, hasan ve Hüseyin Pence-i aba” der sonra arabasın çalıtırır.

Çocuğad Kur’an- Kerim okunarak konular. İsimler daha ziyade dini karakterlidirler. Halk sözlü kültürü itibarıyla İran Türk kesimleri ile Anadolu veya Azerbaycan Türkleri arasında hiçbir fark yok. Ancak örnek zenginliği var. “Devem yorulup sermanım ölüm.” “unu eledik kattık kepeğe” “eleyim elenip kalburun göğefrılan p” gibi...

İran Türkmenleri halk inançları denince hatıra Kurban Sukkat Bedah an geliyor. Birkaç kitabı çökmü birkaç kitabı da yayına hazırdurumda. Bizden hiçbir şeyi esirgemedi. Ben Ulu Türkistan diğerbölgelerindeki halk bilimcilerden gördüğüm özveriği Batı Türkistanında da gördüm. Türkmen halk tefekkürüne göre dünya bir öküzün boynuzunun üzerindedir. Öküz dünyayı bir boynuzundan ötekine aktarıırken yer sarsıntısı olmaktadır.

Türkmen inancına göre ruh bakıdır. Bu dünyada vücudu terk etmesi onun olduğunu anlamına gelmez. Ruh vücudu ölen kimsenin burnundan çıkarılarak terk eder. Ölüm meleği(Azrail)in can alacağı kimseye geldiğinde çok heybetli görüldüğünü inancı vardır.

Türkmenlerde ninni karlında hudi, mehtaplı gecelerde kızların özel türkülerine lehle deniliyor. Bu Anadolu’daki yalı ve ne eli günlerdeki kadın ve kızların ellerini kullanarak yaptıkları zılgıtı benziyor. Bunlar parmakla gırtlığa vurularak, elin yan tarafıyla gırtlığa vurularak, ağıza vurularak çeşitli ekilerde yapılabiliyorlar. Zılgıtın vatanının Arap coğrafyası yoksa Türkistanı tartışması konusu olabilir.

Badah an Hoca Türkmen ertekileri(efsaneleini) de derlemi .

ran Türkmenlerinin halk inançlar konusunda Kurban Suhhat Bedah an “Türkmen remeleri” isimli bir kitap hazırlamıştır. Bizden esirgemediği kitabı gözden geçirirken bazı sorularımıza cevapladı.

Türkmenlerde yedi ene(ana) ve yedi ana hakkı vardır. Her Türkmenin yedi anası vardır. Bunlar; hava(heve) ene/ana, bibi ene/ana, süt ene(kemik ene) öz anası, göbek ene, eneke ene(talim terbiye enesi), kaynana, yenge ene, sırdaş ene...

ran Türkmenlerinde “seç gece” uygulaması vardır. Bu gece od/ate yakılır. Her yıl bu gecede herkesin kismetinin belirlendiğine inanılır. Bu gece ay/meret ayında berat gecesinde yapılır. Od yakılırken;

aman od
Boldum ad
Korlap(parlamak) üstümden döktüm
Zorkap(yalvarmak) günahlarımı döktüm
Hayır kıl seninimi
Gorap(görüp) sakla barm
Kem etmegil a m
Uzak(çok) ya at ya m
Sındım sana Zalap
Kayma n meni Horlap(horlanmak)

diyerek birisi ak(uzun) bir gömlek giyip başının üzerine bir cam kap koyar. Cam kap olarak od/ate in etrafında döner. Günahların azalacağı inancıyla bu ate in etrafında dönlür.

ran Türkmenlerinde “yedi görgü” olarak bilinen bir inanç vardır. Bunlara sahip kimsenin yeterliliğine inanılır. Bunlar;

Bar görgüsü, dünyaya gelmenin görgüsü
Bimar görgüsü, yetitimi aileden almanın görgüsü
Ker görgüsü, işi yeri görgüsü
Yar görgüsü
Er görgüsü
Ar görgüsü
Gör görgüsüdür.

ran Türkmen inancına göre Adem'in bedeninden ayrılan üç şey vardır ki bunlar saç, tırnak ve didir. Bunları bastırarak(yere immek) gerekir. İnanca göre aynı günde hem el hem de ayak tırnak kesilmez. İnsan burnu kaşınmasıyla oynur. Burnunun ucu kaşınması misafir gelir. Burnunun kenarları kaşınması kimse kefi çekmez. Bir kızın dirseği ağırsa o anda onu bir erkek yatlıyor(an yor) inancı vardır. Dilini didileyen kimsenin gözyetinin yapıldığına inanılır. Pazartesi hapırana kimse hürmet almaz.

Anadolu'daki bir inançta göre Allah iki sandalye yaratmış en iyinin ve diderine de en iyi kaynananın oturmaları için halen ikisi de boş diyen Doğan Kaya sözü Dede Korkut'a getirir.

“Geline ayran

Ayrana doyuran
neye diken
Dikene söken” derler diyor.

Özel not: Nevzat Bey bu yaz benim Gülensoy arma an kitab için haz rlad m yaz d r.

Sevgiler, sayg lar
Ya ar Kalafat